

Asikkalan ristikirkon vaiheita ja kirkonmiehiä III osa, Berner, Petterson ja Colerus kirkkoherroina 1865-1906

Kirkkoherra Anders Emanuel Berner 1865-1874

Asikkala itsenäistyi omaksi kirkkoherrakunnaksi 20.3.1848¹. Tähän asti kappelia johti kappalainen, joka palkkasi itselleen kappalaisen apulaisen. Kolmantena pappismiehenä seurakunnassa oli välisaarnaaja. Uuden Asikkalan seurakunnan kirkkoherran virka tulisi avoimeksi vasta sen jälkeen kun viimeinen kappalainen, Gustaf Johan Blylodh jättäisi kappalaisen viran. Hän oli 58 vuotias Asikkalan itsenäistyttyä eikä enää hakenut uutta virkaa muualta. Aluksi Blylodhin palkkaamana apulaisena toimivat jonkin aikaa Jeremias Laurinus sekä Gustaf Mauritz Lundeqvist, joka oli myös toiminut välisaarnaajana, kunnes *”Herra Välisaarnaaja Edvard Mennander etesantoi Hiippakunnan Konsistoriumin kirjallisen käskyn hänelle annettu se 11 p. Toukokuussa 1859 että olla Välisaarnaajana tässä seurakunnassa”*. Palkkana oli 225 ruplaa sekä huoneet ja hevonen pitäjän toimituksiin.²

Blylodh ilmeisesti sairastui ikääntyessään, koska hän allekirjoitti viimeisen pitäjänkokouspöytäkirjansa 15.7.1860 ja kuoli 73 vuotiaana 10.1.1864, jonka jälkeen Asikkalan kirkkoherrakunta oli valmis ensimmäiseen kirkkoherranvaaliinsa. Välisaarnaaja Mennander toimi siis kirkkoherran sijaisena uuden kirkkovuoden loppuun 30.4.1865 asti, jonka jälkeen hän siirtyi Liljendahlin kappalaiseksi ja jossa myös kuoli 1897³. Asikkalan itsenäistymisestä kului 16 vuotta viimeisen kappalaisen kuolemaan ja tältä ajalta säästyneet kirkkoherran palkkarahat oli rahastoitu uuden kirkon rakennusrahastoon.

Venäjän keisari, Suomen suuriruhtinas, Aleksanteri II nimitti Pietarissa Asikkalan itsenäisen seurakunnan ensimmäiseksi kirkkoherraksi vaaleilla valitun Uukuniemen kirkkoherran, rovasti Anders Emanuel Bernerin 1.5.1865 alkaen.

*Aleksanteri II , Suomen suuriruhtinas
1855-1881. Patsas 1852 vihityn
Helsingin suurkirkon edustalla.
Kuva: www.toinenlinja.fi*

¹ Asikkalan seurakunta 1547-1947 s. 32

² HMA, Asikkalan seurakunnan arkisto, pitäjänkokouspöytäkirja IICa, (Pkpk) 26.6.1859

³ Yrjö Blomstedt, Asikkalan historia, 1982 s. 636; Anneli Mäkelä: Asikkalan kirkkojen historia, 1980 s. 77 ; www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli

Anders Emanuel Berner polveutui vanhasta pappissuvusta ja hänen isoisän isoisä oli ollut Hollolan emäseurakunnan rovastina jo ennen Asikkalan ristikirkon rakentamista 1680-luvulla. Hän syntyi Mikkelin kappalaisen poikana 1809 ja vihittiin papiksi 1834. Berner sai varapastorin arvonimen ollessaan Porvoon kappalaisena. 1849 hän siirtyi Etelä-Karjalan Uukuniemen kirkkoherraksi. Hänet nimitettiin rovastiksi 1859.

*Anders Emanuel Berner,
Asikkalan I kirkkoherra 1865-1874.
Kuva Asikkalan seurakunta.*

Kirkkoherra Bernerin luonteenominaisuuksia on pidetty Blylodhin vastakohtina: Berner oli hyväsydäminen, lempeä, ihmisystävällinen, tarmokas, vaatimaton, leikkisä ja seurakuntalaistensa parissa viihtyjä. Eteväen saarnamiehen ominaisuuksia Bernerillä ei ollut, mutta hän oli uudistusmielinen ja monenlaisten uudistusten toteuttaja. Jo Uukuniemellä hän oli saanut toteuttaa kirkon perusteellisen korjaustyön, johon sisältyi uuden kellotorninkin rakentaminen 1853.

Heti alkajaisiksi uusi kirkkoherra Berner ehdotti, että Anianpellon markkinat olisi kiellettävä *“koska ne ovat muuttuneet kaiken ilkeilyä ja pahuuden pesiksi ja tänne kokoontuu ihmisiä ympäri maata monen laatuista ... tarkoituksessa juoda ryyppätä, varastaa, tapella ja harjoittaa kaikkea järjettömyyttä ja siivottomuutta... ja alaikäiset lapsetkin kokoontuvat tänne näkemään turmeluksen kauheutta ja ehkä myös osaa ottamaan kaikenlaisesta irstaisuudesta ja ilkeilyä...”*⁴ Vuoden 1867 alusta sitten kieltettiin markkinat kaikilta muiltakin maaseutupaikkakunnilta ja Anianpellon markkinat muuttuivat sittemmin karjamarkkinoiksi. Berner harmitteli myös krouvien pitämistä ja viinan myyntiä, jotka johtivat väijäämättä tapain turmelukseen ja olivat suurena rasituksena seurakuntalaisille.

Asikkalaan oli jo edellisten kappalaisten aikana pyritty järjestämään koulumestarin virkaa sekä jonkinlaista vapaaehtoista koululaitosta. Vaikkakin kirkkoherra Bernerin helmikuussa 1869 ehdottama koulun asettaminen Asikkalan kuntaan evättiin kirkkokokouksessa köyhiin aikoihin vedoten avattiin “kiinteät lastenkoulut” Urajärvelle ja Kurhilaan Bernerin aikana 1870-luvun alkuvuosina.⁵

Oleellisia muutoksia seurakuntiin aiheuttivat vuoden 1865 kunnallisasetus sekä vuonna 1869 uusittu kirkkolaki, joka pääpiirteissään on voimassa edelleenkin. Kunta

⁴ Pkpk 23.7.1865

⁵ Blomstedt 1981, s. 677

erkani seurakunnasta, jolloin kirkonkokoukset ja kunnalliskokoukset pidettiin erillään, tosin kirkkoherra oli aluksi molempien toimielinten esimiehenä ja pöytäkirjan allekirjoittajana. Aluksi näyttää myös tuottaneen vaikeuksia jaotella asiat kirkollisiin ja kunnallisiin. Molempien kokousten pöytäkirjatkin laadittiin aikajärjestyksessä samaan niteeseen Bernerin kauden loppuun asti 1874.

Asikkalaa, kuten koko maatakin kohtasi tuhoisa nälänhätä 1867, kun armottoman raaka kevät jatkui pitkälle kesäkuuhun ja syyshallat turmelivat viljat eikä viljamakasiinistakaan suostuttu antamaan viljaa edes köyhien nälkäänäkevien tarpeisiin⁶. Kansan oli tultava toimeen mm hätäleipää jäkälästä tekemällä. Asikkalassa onneksi oli laajat metsämaat ja hyvät kalavedet luonnonravinnon saamiseksi. Valtiovalta käynnisti useita hätäaputoita työllistääkseen mahdollisimman monia. Senaatti oli käynnistänyt Riihimäki-Lahti ratatyöt ja samalla päätti aloittaa pitkään valmistelmansa Vesijärven kanavan rakentamisen Päijänteen ja Vesijärven kannaksen läpi Vääksyn joen partaalla. Tieto kanavatyöstä kantautui pitkälle Keski-Suomeen ja Savoan asti. Nälkiintynyttä kansaa vaelsi työn toivossa kohti Asikkalaa. Kanavaa olikin kaivamassa parhaimmillaan 400 miestä ja 100 hevosta. Kirkonkokous oli tehnyt ankaran päätöksen: kuntaan ei otettu uusia asukkaita eikä asikkalalaisilla ollut lupa kerjätä muualla kuin kotikunnassaan. Kirkkoherra Berner oli hyväntahtoisuudessaan antanut seurakuntalaisille lykkäystä verojen maksuun köyhyyden vuoksi. Nälänhätä ja kulkutaudit verottivat katovuosina kansaa ankaralla kädellä. Kuolleisuus oli Hämeessä 10%, Asikkalassa hieman pienempi.

Asikkalassa oli asukkaita katovuosien alkaessa n. 8000 henkeä. Suuri kuolleisuus edellytti hautausmaan laajentamista ja niinpä Berner vihki pohjoiseen päin laajennetun uuden hautausmaan 3.10.1869.

Uukuniemellä rovasti Berner asui sisarensa kanssa kahdestaan pappilaa sisaren kuolemaan asti. Asikkalassa Bernerin aikana juuri suuren katovuoden alla oli ehditty rakentaa pappilaan uusi hirsinen navetta, jossa oli lautakatto ja 1868 rakennettiin kuudes pappilan päärakennus edellisen 55 vuotta vanhan tilalle. Kyseessä näyttäisi kuitenkin olevan vanhan pappilan perusteellinen remontti ja laajennus. Muutaman vuoden päästä pappilan julkisivut vuorattiin ja seinät, nurkkalaudat ja ikkunalaudat maalattiin öljymaalilla. Lisäksi pappilan pihapiiriin rakennettiin sauna, aittoihin, riiheen ja talliin sekä niittylatoihin tehtiin uudet katot.⁷

Asikkalan pappilan puustellin päärakennus oli korjattu viimeisen kappalaisen aikana. Edellisestä isommasta korjauksesta oli kulunut jo lähes kolmekymmentä vuotta ja koska kirkkoherran palkkaukseen sisältyi asumisvelvollisuus pappilassa oli päädytty syyntä jälkeä ryhtyä päärakennuksen korjaukseen yleisestä kurjuudesta huolimatta. Berner asui "perunapappi" Axel Laurellin perustaman Kauvon tilalla väliaikaisesti kesän 1868 pappilan korjaustöiden aikana. Pappilan pytinki oli tuottanut harmia hataruutensa vuoksi jo 150 vuoden ajan. Vanhin osa oli peräisin ainakin vuodelta 1744. Kappalainen Kiljander oli korjannut rakennusta 1786, Hageman 1813 ja Blylodh 1839. Nyt laajennettiin pappilan pytinkiä länteen päin 13 2/3 kynnärää eli runsaat 8 m. Laajennukseen tehtiin kanslia ja kyökki sekä molempiin huoneisiin ulkoporstuat entisten viiden kamarin, salin, ruokasalin ja pääsisäänkäynnin lisäksi. Lisäksi 34,5 m pitkän pappilan vintillä oli sen molemmissa päädyissä lämmitettävät huoneet. Tulisijoja oli koko pytingissä 13 kpl. kts Asikkalan pappilan pohjapiirros s.19.

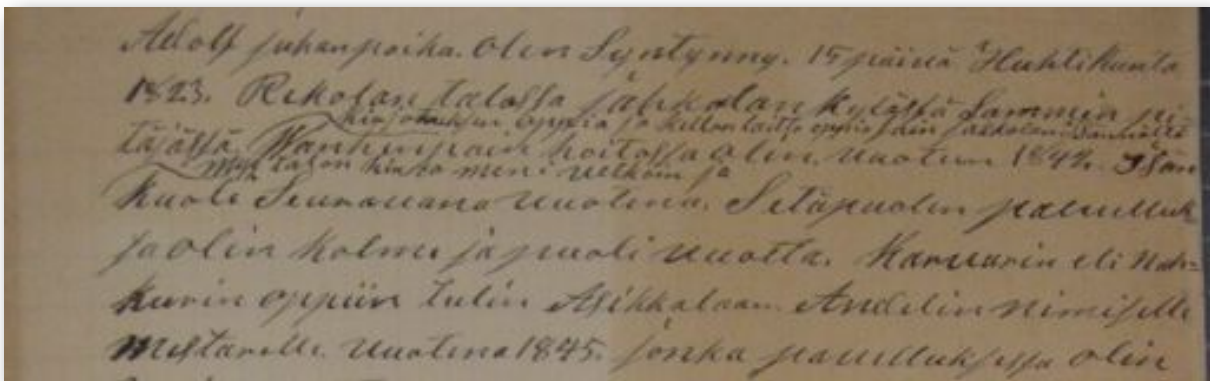
⁶ Pkpk 8.9.1867

⁷ Pkpk 5.5.1872

Anders Emanuel Berner oli naimaton, joten oli hänellä kylliksi tilaa pappilassaan, jonka rengit ja piijat asuivat erillisessä väentuvassa. Onkin oletettavaa, että kirkkoherran palkkaamat apulaiset Gustaf Mauriz Lundeqvist ja Karl Gustaf Wallenius asuivat pappilan vinttihuoneissa kumpikin vuorollaan 1865-1877.

Kirkkoherra Bernerin kanssa samoihin aikoihin tuli Asikkalaan pitkäaikainen kirkonpalvelija **kanttori Karl Johan Helenius** aluksi kirkkoväärtiksi pitkään palvelleen Gustaf Adolf Laukkalan tilalle. Helenius saavutti suuren luottamuksen seurakuntalaisten keskuudessa niinpä hän toimi moninaisissa seurakunnan ja kunnan luottamustehtävissä kuten makasiininhoitajana, kirkkoväärtinä eli taloudenhoitajana sekä kunnallislautakunnan puheenjohtajana. Helenius omisti kirkonkylän Rippolan kantatilan ja isännöi vaimonsa kautta Iso-Laukkalan ja Hoimelan kantatiloja. Hänelle myönnettiin myöhemmin director-cantus arvonimi, mutta kansan keskuudessa hänet tunnettiin tirehtööri Heleniuksena⁸.

Toinen nälkävuosien suuri persoonallisuus Asikkalassa oli **karvari, nahkuri Adolf Juhonpoika Rekolin**. Hän kertoo itsestään näin:

“Adolf Juhonpoika. Olen syntynny 15 päivä Huhtikuuta 1823 Rekolan talossa Jahkolan kylässä Lammin pitäjällä. Kirjotuksen oppia ja kellonlaitto oppia sain Jahkolan Isännältä, Wanhempain hoidossa olin vuoteen 1842. Isän kuoli seuraavan vuotena. Setäpuolen palveluksessa olin kolme ja puoli vuotta. Karvarin eli nahkurin oppiin tulin Asikkalaan Andelinille 1845, jonka palveluksessa olin neljä vuotta. Omassa nimissäni aloin työtä hoitamaan Siian talolla Kurhilan kylässä 1849. Naimisiin menin Eva Stina Abrahamintytär (Haran) kanssa seuraavan vuonna... Ensin ostin Hillilän vanhalta Sepältä vanhoja huoneita, sitten ostin Heikkilän talon. Se vaihdettiin puoleen Hillilän Anttilan tilaan. Pytingit hakattiin ja laitettiin 1867. Pelto-Hetkan tila ostettiin samana syksynä. Kylä-Hetkan talon ostin 1869, josta makson 2.960 mk. Tällöin minut valittiin uuten kirkon rakennuskassan hoitajaksi, jossa toimessa oli 15 vuotta ja josta sain kunniamerkin (rahan). Toisen puolen Hillilän Anttilaa ostin 1870. Anttilan Pytinki vuorattiin ja maalattiin 1883.”⁹

Kirkonkassanhoitaja Rekolin oli hyvin huolehtinut tileistä ja rahaa oli kertynyt uutta kirkkoa varten jo yli 50 000 mk, jolla olisi siis saanut runsaan tusinan verran tuollaisia Kylä-Hetkan tiloja. Asikkalassa pidettiin piispantarkastus lauontaina 14.10.1871.

⁸ Bolmstedt 1981, s. 662; mm Pkpk 11.2.1866 §3

⁹ Ote Adolf Rekolinin omakätisestä omaelämäkerrasta, HMA, Asikkalan seurakunnan arkisto, Kiinteän omaisuuden katselmuspöytäkirjat 1823-1908, sarja III Cc:1

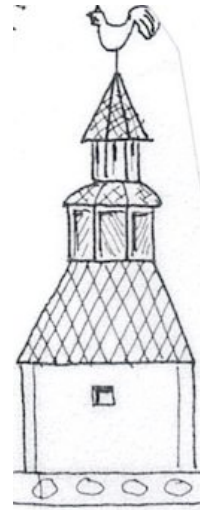
Uuden kirkon rakentamista puitiin kirkonkokouksessa 15.12.1872, mutta rakentamispäätös tehtiin vasta maaliskuussa 1874.

Kirkkoherra Berner, uudistusten vilpítőn kannattaja kirjoitti vanhasta kirkosta näin:

“Borgoon hiippakunnan korkiasti kunnioitettu Herra Tohtori, Piispa ja Tähdistön jäsen kehoitti viimeisessä Piispan käräjäsä, jonka Piispa piti Lokakuussa 1871, seurakunnan jäseniä kiireesti rakentamaan uutta kirkkoa, syystä, kuin nykyinen kirkko on vanha, riutunut ja niin pieni, että seurakunnan suurilukuisilla asujamilla on sangen työläs saada sijaa kirkossa, johonka puheeseen ja Herra Tohtori ja Piispa lisäksi liitti, ettei seurakuntalaiset suinkaan pitäisi kauemmaksi lykätä kirkon rakentamista erittäinkin kuin seurakunnalla on sangen varakas kassa, nyt jo kasvanut 50 000 markan vaiheille, joka kassa ehkä taas saattaisin joutua vaaraan, niinkuin 20.000 markkaa muutamia vuosia takaperin oli häviämäsillensä yhden konkurssin kautta... Nykyinen kirkko on totisesti kokonansa sopimatoim pienoudensa tähden ja hengelle vaarallinen... ja ihmisiä on pöyrytyneinä kannettu ulos kirkosta.”¹⁰

Millaisia havaintoja saattoivat piispa Frans Ludvig Schauman ja rovasti Berner tehdä kellotornista ja kirkosta piispantarkastuskäynnillään lokakuuisena lauantaina 1871:

- korkea kellotorni oli kenallaan ja painunut painavien kellojen ja kehnon rakenteen vuoksi. Se oli 12 vuotta aikaisemmin maalattu ja paanukatto tervattu. Tornin yläosa purettiinkin huonokuntoisena jo 10 vuoden päästä
- kirkko näytti olevan ahtaasti keskellä hautausmaata, jota idässä rajoitti maantie, pohjoisessa sekä etelässä viljapellot sekä lännessä korkea kallio¹¹
- tapulin ja kirkon punamullatut seinät ja valkeiksi öljymaalatut nurkka- ja vuorilaudat näyttivät olevan uusintamaalauksen tarpeessa
- tervausta vaativan kirkon paanukaton ristikeskuksen puinen risti oli romahtanut paikoiltaan, vain jalusta oli jäljellä
- ikkunoiden puhalletuja laseja oli siellä täällä hajalla pikkupoikien kivileikkien jäljiltä, kuten kaikkien kappalaistenkin aikana
- kirkko oli sisältä hämärä matalien parvien ja pienten ikkunoiden vuoksi
- sisäseinissä ja kupukatoissa pilkotti tummuneita 1689 maalattuja epäselviä ja hämääriä barokkimaalauksia, jotka olivat Blylodhin aikana maalatun mutta nyt jo kulahtaneen kalkkimaalin alla
- lattiat olivat asikkalalaisten tallukkajalkojen kuhmuraiksi kuluttamat
- penkit olivat tiheissä kortteleissa ja sarkahousuilla monenkirjavaksi kiilloitetut
- alttarin päädyssä oli komea 1862 lahjoitettu uusi alttariataulu ‘Kristus ristillä’. Ilmeisesti sakaristoon oli siirrettynä kaksi vanhaa kehnohkoa attaritaulua¹²
- sakariston oven pielessä oli omassa pikkukaapissaan messinkinen rippikello
- kirkossa ja sakaristossa oli kosteaa ja kylmää olihan lokakuu jo puolessa välissä

Asikkalan kirkon tapuli etelästä katsottuna. alkuperäisen sinettileiman mukaan. Kirjoittajan rekonstruktio. Yläosa on sittemmin purettu, alaosa on nykyinen Läpkäytävä.

¹⁰ Pkpk 15.12.1872

¹¹ kts kartta: www.asikkalanhistoriaa.fi, 2. OSA: Millainen kirkko Asikkalaan rakennettiin 1689, s. 5

¹² Anneli Mäkelä: Asikkalan kirkkojen historia, 1980, mm s. 39

Piispa ja kirkkoherra olivat helposti vakuuttuneita siitä, että seurakunnan on kiireesti saatava uusi ajanmukainen ja isompi kirkko.

Vasemmalla Jämsän vanhan ristikirkon rippikello vuodelta 1689 Jämsän kirkkomuseossa. Oikealla Kuhmoisten kirkon rippikello. Asikkalan kirkon sakastin ovenpielessä on ollut samanlainen rippikello kellokaappeineen.

Asikkalan vanha ristikirkko oli tosiaankin käynyt pieneksi. Alunperin kirkkoon mahtui pitäjän 2500 asukkaasta 600 eli vajaa neljäsosa asujamistosta. Seurakunnan itsenäistyminen merkitsi alueliitoksia ja uusikuntalaisia tuli vuonna 1848 pelkästään jo 2000. Vanhan pitäjän väestömäärä oli kirkon alkuajoista kaksinkertaistunut. Tuolloin Asikkalan asukasluku oli lähes sama kuin nykyään eli n. 8000 henkeä. Kirkossakäynti oli edelleenkin pakollista, lehteritkin oli laajannettu täyteen mittaansa eikä ristikirkkoa voi tehokkaasti laajentaa. Kirkkoon mahtui enää 7,5 % pitäjän asukkaista, joten kirkon pieni koko muuttuneessa tilanteessa oli aivan todellinen ongelma.

Vanha kirkko oli riutunut, aivan liian pieni ja rahaa uuden rakentamiseen oli kerätty 16 vuotta, kirkkoherra oli uudistusmielinen ja Porvoon Piispakin oli kehottanut seurakuntalaisia kiireesti ryhtymään uuden kirkon rakentamiseen, joten Asikkalan puisen ristikirkon elinkaari lähenei vääjäämättä loppuaan täysin palvelleena 186 ikävuoden kohdalla. Ainakin näin otaksuttiin. Sitäpaitsi tuolloin kirkon iäksi laskettiin 262 vuotta, koska kirkon ikää oli viekkauudella ja vääryydellä varhennettu 77 vuotta asiakirjaväärennöksellä kuten tämän kirjoitussarjan ensimmäisessä osassa on todistettu¹³. Vankkoja honkahirsiä osattiin kyllä arvostaa, koska ne hieman myöhemmin päätettiin kierrättää seuraaviin rakennuksiin.

Asikkalan kirkonkokous päätti uuden kirkon rakentamisesta 15.12.1872 kirkkoherra A. E. Bernerin johdolla. Berner hyväksyi Adolf Rekolinin pitämän uuden kirkonkassan tilit toiseksi viimeisessä allekirjoittamassaan kirkonkokouspöytäkirjassa 21.6.1874. Viimeisessä pöytäkirjassaan 5.7.1874 Berner kirjoitti, että kirkonkokous oli valmis pyytämään Yleisten Rakennusten Ylihallitukselta *“riitinkiä ja kustannuskirjaa”* uuden kirkon rakentamista varten.¹⁴

Rovasti Anders Emanuel Berner kuoli 65 vuotiaana 18.10.1874 palveltuaan Asikkalan ensimmäisenä kirkkoherrana 9 vuotta. Hänet siunattiin itse vihkimälleen Asikkalan hautausmaalle.

¹³ www.asikkalanhistoriaa.fi>Tapio Blåfield: Milloin Asikkalan ristikirkko rakennettiin

¹⁴ Pkpk 5.7.1874

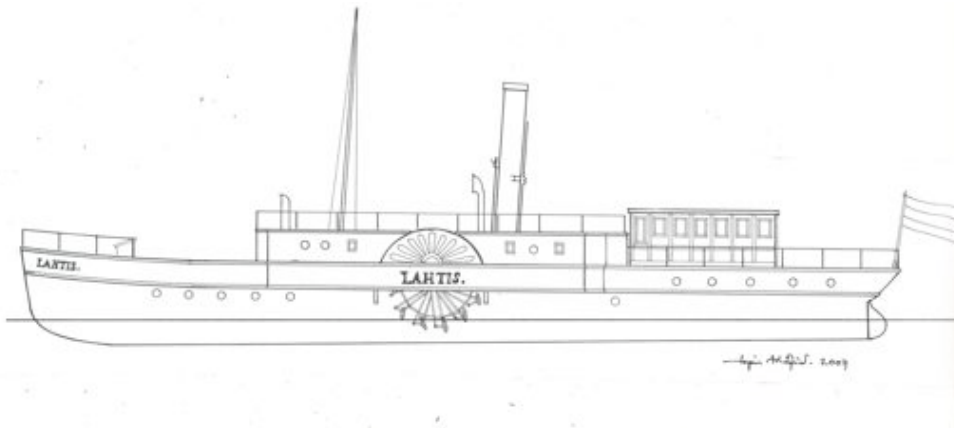
Kirkkoherra A.E. Bernerin aikana:

- asetettiin Asikkalaan ensimmäinen kunnallishallitus ja -lautakunta
- rakennettiin pappilaan järjestyksessään viides päärakennus
- pappilaan rakennettiin hirsinen ometta ja uusi hirsisauna
- pappilan aittoihin, riiheen ja talliin tehtiin uudet katot
- pappilan uusi päärakennus ulkovuorattiin ja maalattiin öljymaalilla
- viljamakasiiniin tehtiin pärekatto
- palkattiin kaksi kiertokoulun opettajaa
- hautausmaata laajennettiin maantien suuntaan ja tehtiin hirsiaita
- päätettiin rakentaa uusi kirkko tillestä
- vanhaan ristikirkkoon ei tehty mitään oleellisia korjauksia

Kirkkoherran palkkaama apulainen Karl Gustaf Wallenius 1870-1876

Asikkalan seurakunta jäi Bernerin kuoleman jälkeen kirkkoherran palkkaaman apulaisen Karl Gustaf Walleniuksen hoitoon. Berner oli palkannut hänet apulaisekseen kautensa puolesta välissä 1870, joten hän oli tottunut jo seurakunnan toimiiin ja tutustunut hevoskyydillä pitäjänmatkoillaan laajasti seurakuntalaisiin. Wallenius oli Hollolan emäpitäjän poikia, syntynyt 1837 Hälvälässä. Hänen isänsä Henrik Wallenius oli Hollolan kappalainen.

Virkaa tekevä kirkkoherra Wallenius valittiin myös kunnanesimieheksi uuden kirkkoherran vaaliin saakka 1876. Hän joutui heti ensimmäisistä johtamistaan kirkonkokouksista alkaen tositoimiin uuden kirkon rakentamisen valmisteluissa. Arkkitehti Georg Wilenius oli tullut Helsingistä synnäämään kirkon paikkaa Makasiininmäelle. Wallenius oli maksanut arkkitehdille *“annetun rätingin jälkeen reisu-palkkaa satakuusi markkaa 4 penniä”*¹⁵ joka olisi rahalaskurin mukaan nykyään 390 €. Laskuhan koostui junamatkoista Helsingin ja Vesijärven sataman välillä sekä laivamatkasta Vääksyn kanavalle ja takaisin siipiraslaiva Lahtiksella.

Siipiraslaiva Lahtis, jolla arkkitehti Georg Wilenius saapui marraskuussa 1874 Lahdesta Vesijärven eli Vääksyn kanavalle tutkimaan kirkon rakennuspaikkaa Makasiininmäelle. Kirjoittajan rekonstruktiopiirros 2007.

Wallenius oli edeltäjänsä tapaan raittiuden kannattaja. Kun kirvesmies Matti Rantala haki Vääksyyn rakentamaansa ja myöhemmin ns Norrlinin talona tunnettuun kaksikerroksiseen Ainola-huvilaan lupaa krouville, muotoili pastori Wallenius kuntakokouksen kielteisen kannan todeten ettei *“jo olevata turmiota tule lisätä enemmällä turmiolla”*.¹⁶

¹⁵ HMA, Asikkalan seurakunnan arkisto, kirkonkokouspöytäkirjat IICa, (Kkpk) 29.11.1874

¹⁶ Bolmstedt 1981, s.715

Sotarovasti Erik Viktor Petterson 1876-1888

Hänen Majesteettinsa, Venäjän Keisari, Suomen Suuriruhtinas Aleksanteri II nimitti myös Asikkalan toisen kirkkoherran, sotarovasti Erik Viktor Pettersonin kirkkoherraksi Asikkalaan 16.7.1876. Hän oli vanhaa pohjalaista pappissukua, syntynyt Hailuodossa 26.3.1834. Ollessaan Suomen Kaartin pastorina hän sai sotarovastin arvon, jota myös itse tittelinään käytti. Prof Yrjö Blomstedt kuvaa laajasti Asikkalan historiassaan kirkkoherran viran täyttämisen kiemuroita sekä E V Pettersonia henkilönä¹⁷.

Erik Viktor Petterson.
Kuva Asikkalan seurakunta

Erik Viktor Pettersonin mainitaan harjoittaneen seuraavia ammatteja ja toimia: apteekin oppipoika, ylioppilas, kansakoulun opettaja, saksankielen opettaja, kotiopettaja, uskonnonopettaja, kirjoituskoulun opettaja, pappi, Suomen kaartin seurakunnan pastori, merimieslähetyksen matkasaarnaaja, sotarovasti, kirkkoherra, kirkonkokousten puheenjohtaja, kirkonrakennustoimikunnan puheenjohtaja, höyrymyllyn omistaja, kansakoulun tarkastaja, hengellisten lehtien avustaja, kirkolliskokousedustaja, piispanvaaliehdokas, papiston valtiopäivämies sekä lopulta kielenkääntäjä.

Henkilönä Pettersonia luonnehditaan mm näin: etevä puhuja ja opettaja, esiintymistaitoinen, etevä kielipää, toimelias ja tarmokas monitoimimies¹⁸.

Seurakunta oli siis päättänyt vajaa neljä vuotta ennen uuden kirkkoherran virkaanastujaista rakentaa riittävän tilavan tiilikirkon Makasiininmäelle. Tämän rakennustyön toteuttaminen lankesi kirkonrakennustoimikunnalle, jonka esimiehenä oli aluksi Petterson, sitten kanttori Karl Johan Helenius ja lopulta rusthollari Kaarle Pätiälä. Karvarimestari Rekolin toimi rakennusrahaston hoitajana. Tehtävänimikkeistä huolimatta oli sotarovasti Pettersonilla painava rooli kirkonkokouksen puheenjohtajana mittavassa uuden kivikirkon rakennustyön toteuttamisessa.¹⁹ Dosentti Anneli Mäkelä-Alitalo kuvaa laajasti Asikkalan kirkkojen historiassaan uuden tiilikirkon vaiheita sekä Pettersonin osuutta rakennustyön toteuttamisessa²⁰.

Samaan aikaan kirkonrakentamisen yhteydessä seurakunta rakennutti myös Makasiininmäen juurelle Pettersonin johdolla hirsisen kunnantuvan, joka valmistui alkuvuodesta 1879. Pitäjätuvasta on kirjoitettu lyhyt tarina²¹.

Vanhassa *“pienessä ja riutuneessa kirkossa”* jatkettiin seurakunnallisia toimia entiseen tapaan sotarovasti Pettersonin ensimmäisen viiden virkavuoden ajan uuden kirkon valmistumiseen asti. Kirkonmenot alkoivat kymmeneltä, mutta

¹⁷ Blomstedt 1981 s. 638-641

¹⁸ www.asikkalanhistoriaa.fi> Lauri Muranen: Sotarovasti E. V. Petterson...

¹⁹ Mäkelä 1980, s.44; Blomstedt 1982, s 639

²⁰ Mäkelä: 1980 s. 42-59

²¹ Tapio Blåfield: Pitäjätuvan tarina, Hiidenkivi 4/2009 s. 24-26

pitkämatalaisimpien oli lähdeittävä vesien takaa kirkkomatkalle nuottaveneillään jo aamuyöstä. Kirkolle saavuttiin soutuveneillä tai hevospeleillä kaikilta ilmansuunnilta ja kolmelta järveltä: Päijänteeltä, Ruotsalaiselta ja Vesijärveltä. Silloin "kirkonranta" sijaitsi nykyisen Rättöläntien päässä, josta johti suora ja tasainen tie suoraan kohti tapulia. Rannassa oli myös kirkonsilta, jota käytettiin tiilikirkon rakennustarpeitten lastauslaiturina. Maitse tultiin ratsain, kirkkokärryillä ja kirkkoreellä; Urajärven kartanon herrasväkeä tuotiin upeilla katetuilla vaunuilla, kartanon torpparit kyyditsivät palvelusväkeä hevosilla. Polkupyörän ja auton keksijät eivät olleet käyneet vielä tuohon aikaan edes rippikoulua. Lähempää ja miksei kauempaakin saavuttiin kirkolle jalkapatikassa avojaloin. *Kenkimäellä* vasta laitettiin kengät jalkaan. Kirkkoon asteltiin arvokkaasti siisteissä tamineissa naiset liinapäisinä, miehet karvareuhkat ja lakit koreasti käsissään, miehet oikealle ja naiset vasemmalle puolelle läntisestä pääsisäänkäynnistä alttaria kohti katsottuna kukin säätynsä ja talonsa mukaan määrätuille paikoilleen. Saarnat olivat pitkiä, joskus uuvuttaviakin. Sotarovasti Petterson oli hyvän saarnamiehen maineessa. Saarnan lopuksi luettiin kuulutukset ja muut kirkolliset ilmoitukset, jotka koskivat kaikkea sitä elämän kirjoa, joka mahtuu syntymän ja hautaamisen välille. Pettersonin aikoihin Asikkalaan tuli vain muutamia sanomalehtiä eikä tietysti esim radiosta oltu kuultukaan vielä pitkään aikaan mitään.²²

Marraskuun 12. päivänä 1876 kirkkoherra Petterson *"muistutti seurakuntalaisia varovaisia jäälle mennessään, ja ei ensinkään mennä koettamaan ennekuin jää tulee niin vahvaksi, että hyvin kannattaa,"*

Hutikuussa 1877 *"uuden kirkon piirustuksen luonnos löytyy pappilassa Maanantaista Torstakiin asti"*.

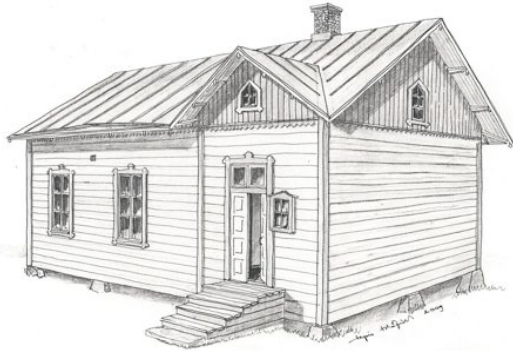
Ritning till kyrka af sten för Asikkala socken. Piirustus kivikirkkoa varten Asikkalan pitäjään. Arkkitehti Georg Wileniuksen päiväämätön kirkon leikkauspiirustus. Alkuperäisen piirustuksen omistaa Asikkalan seurakunta.

²² Hämeenmaa 6; Hämeen elämää ja oloja. Paavo Paavola: Asikkalan kirkollisesta elämästä, 1939 s. 5-21

Puolipaastosunnuntaina 1878: *“Huomisesta viikon perästä tarjotaan julkisella huutokaupalla, joka pidetään klo 11 e pp Tonttilassa Pitäjän tupa vähimmän vaativalle urakalla tehtäväksi.”* Uusi pitäjäntupa otettiin käyttöön jo joulukuussa 1878.

Sotarovasti, kirkkoherra E. V. Pettersonin äänessä täytyi olla suuri annos ylpeyttä ja innostusta kun hän 10.10.1880 luki Asikkalan vanhan puukirkon vanhasta saarnatuolista: *“Kuulutus: Kiertokirjeessä 30.9.1880 ilmoittaa hänen korkea-arvoisuutensa Porvoon hiippakunnan Piispa A J Hornborg 24. olevaa lokakuuta tulee vihkimään pyhään tarkoitukseensa seurakunnan Jumalan suuresta armosta nyt valmiiksi saatua kirkkoa. Juhlamenot alkavat klo 10 e pp... Jumalanpalveluksessa pitää oleman hiljaista ja siivoa käytöstä. Urkulehtereille ei saa muut tungeta kuin ne, jotka kuuluvat lauluun.”*

Seuraavana sunnuntaina Petterson jatkoi ohjeistusta: *“Uuden kirkon ovet avataan ensi sunnuntaina klo 9. Että kaikki suuren väen tungon tähden kauniisti ja hiljaisesti kävis tulee joka ovella olemaan kirkkoraadin jäsen järjestystä valvomassa ja tungo vahinkoja estämässä. Kirkonrakennustoimikunnan jäsenet kokoontuvat pappilaan 1/2 10 aamulla. I pitkä penkki ja lyhyet penkit kuorissa pidetään määrättyjä henkilöitä varten. Rokon rohoja löytyy pappilassa.”* Nämä kirkolliset ilmoitukset päättyivät näin: *“Nämä ovat viimeiset Kirkkoherraviraston ilmoitukset tässä vanhassa kirkossa, jotka annettiin vuonna 1880 se 17 päivä Lokakuuta. E. V. Petterson.”*²³

Asikkalan pitäjäntupa valmistuttuaan 1879. Kirkollisten ilmoitusten ilmoitustaulu ovenpielessä. Kirjoittajan rakennusmittauksiin perustuva rekonsruktiopiirros 2009.

Uudessa tiilikirkossa oli varmasti väentungosta. Asikkalassa oli vuoden 1880 lopussa asukkaita 8410, kirkon penkeissä oli 2600 istumapaikkaa, joten taas kirkkoon mahtui 30% pitäjän asukkaista kuten 191 vuotta aikaisemminkin vanhaan ja nyt siis autioksi jätettävään puiseen ristikirkkoon. Tiilikirkon vihkiäisissä oli myös käytävät täynnään kirkkokansaa, joten järjestyksen valvojilla riitti paimennettavaa.

Porvoon hiippakunnan piispa A J Hornborg oli sotarovasti Pettersonille entuudestaan tuttu. Petterson oli menestynyt hyvin siinä piispanvaalissa, jossa Hornborg valittiin piispaksi. He olivat molemmat säätyvaltiopäivien edustajia, joten yhteiset riennot Helsingissä olivat tuttuja. Vihkimisseurueeseen kuului lisäksi rovastikunnan lääninrovasti, puoli tusinaa lähiseurakuntien kirkkoherraa ja kappalaista sekä tietysti oman seurakunnan kirkonpalvelijat, kirkkoraadin jäsenet rouvineen sekä tietysti pitäjän tärkeitä miehiä vaimoineen. Suntio ei ollut kutsuvieraiden joukossa; hänellä oli moninaisia virkatehtäviä aamusta alkaen tänä suurena juhlapäivänä.

²³ HMA, Asikkalan seurakunnan arkisto, kirkolliset kuulutukset ja ilmoitukset 1876-1893, II Dc:1

Piispa kehui vihkiäisissä oikeutetusti Pettersonia, *“joka on uskollisesti ja kiitettävästi toimittanut tehtävänsä, erittäin siinäkin, että hän, suuria vaivojansa ja kustannuksiakin katsomatta, väsymättömällä neroudella aivan taitavasti uuden kauniin kirkonrakennuksen toimeen pannut.”* Tämän jälkeen kilisteltiin ja jatkettiin seurustelua ruotsiksi. Petterson oli nyt uransa huipulla ja julkisuuden valokeilassa monissa lehdissä, joissa innostuneesti ylistettiin uutta goottilaiseen tyyliin rakennettua *“miljoonan tiilen kirkkoa.”* Tilaisuutta varmasti muisteli myös sotarovasti Petterson moneen kertaan itsekin jälkikäteen kenties tuumien: *“Niin me papit taas naurettiin.”*

Saatuaan suuren kirkonrakennustyön päätökseen kirkkoherra Petterson keskittyi Asikkalan seurakunnan paimentamiseen saaden siitä myös kiitosta ja kunnioitusta seurakuntalaisilta. Petterson hoiti seurakunnalliset rutiininsa hyvin. Pettersonin henkilökohtaiseksi kohtaloksi muodostui täydellinen epäonnistuminen omissa talousasioissaan. Ylellisen elämän viettäminen ja nauru loppui lyhyeen kuten helmikuun ensimmäinen vuoden 1888 maakunnan sanomalehti kertoi etusivullaan:

“Suuri wäärennys. Tämä tapaus tuli viime lauantaina Helsingissä tunnetuksi. Asikkalan kirkkoherra, sotarovasti Petterson on joutunut syytöksen alaiseksi monista wäärennys-rikoksista. Hän on kirkonkokouksien pöytäkirjoilla nostanut Yliopiston rahastoista 16,000 markan lainan ja suuret summat useista pankeista sekä hypoteekkiyhdistykseltä. Niitä kirkonkokouksia ei ole koskaan pidetty ja pöytäkirjan allekirjoitukset ovat olleet wäärennetyt...Poliisitutkinto pidettiin sotarovasti Pettersonin rikoksesta hänen asunnossaan (Helsingissä), jossa hän on voimattomana viime päivän lewottomuuden waikuttamasta hermotärähdyksestä...Kuulusteluissa sotarovasti Petterson sywästi katuwaisena tunnusti kaikki. Hän on wuodesta 1880 alkaen wäärennetyillä welkakirjoilla peijannut itselleen noin 106,000 markkaa sekä muista rahalaitoksista lisää. Rahat hän otti osaksi lainoina Asikkalan seurakunnan yhteistä takausta vastaan, osaksi wekseleinä. Sotarovasti Petterson oli ennen saanut seurakunnan waltuuskirjoilla ottaa lainoja Asikkalan kirkonrakentamiseen, joten hän kun hän tuhlaamisen kautta oli hankkinut itsellensä suuria welkoja, lienee keksinyt sen onnettoman keinon rahain saamiseen, jota hän sitte käytti.²⁴”

Asikkalassa arvostettu seurakunnan toinen kirkkoherra, sotarovasti Erik Viktor Petterson oli onnettomasti eksynyt kaidalta polulta ajautuen vuosi vuodelta ahtaimmille petosten teille.

Rikoksistaan sotarovasti Petterson tuomittiin:

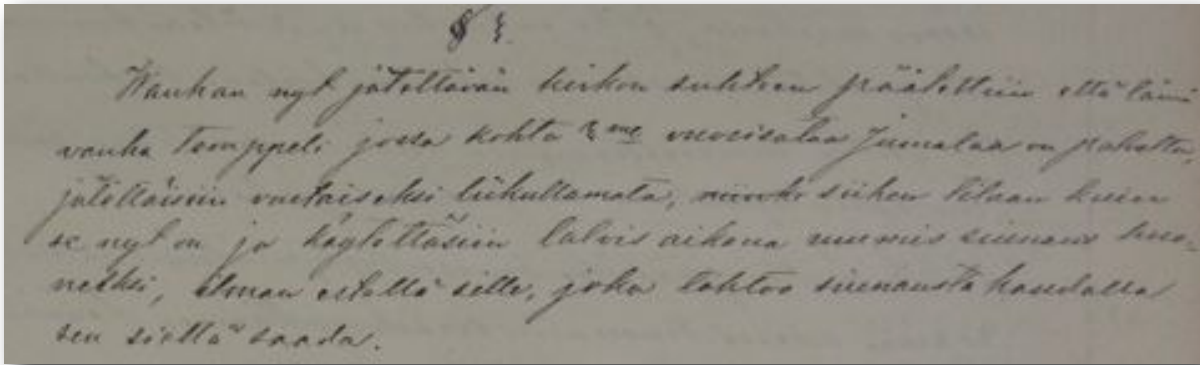
- menettämään kunniansa
- menettämään virkansa ja papinoikeutensa
- seisomaan yhden tunnin kaularauodoissa häpeäpaalun vieressä
- pidettäväksi viisi vuotta kuritushuoneessa
- maksettavaksi sakkoa 374 700 markkaa
- vekselien wäärentämisestä sakkoihin
- vuodeksi vankeuteen kevytmielisestä käytöksestä velkojiaan kohtaan ja suorittamaan näille korvauksia
- Asikkalan käräjillä hänet vielä tuomittiin wäärästä konkurssista

Käytössä oleva vanha kirkko sai palvella seurakuntaa uskollisesti loppuun saakka kunnes siirryttiin Pettersonin aikaansaamaan uuteen tiilikirkkoon. Siinä kirkonkokouksessa, jossa kaikkia uuden kirkon rakennustoimikuntaan kuuluvia

---

²⁴ Hämäläinen 1.2.1888, no 9 sivut 1 ja 2

jokaista erikseen kiiteltiin ansiokkaasta työstä uuden kirkon pystyttämisen hyväksi kirjasi puheenjohtaja Petterson kolmanteen pykälään näin:

*“ Vanhan nyt jätettävän kirkon suhteen päätettiin, että tämä
vanha temppele jossa kohta 3me vuosisataa jumalaa on palveltu
jätettäisiin vastaiseksi liikuttamatta, siihen tilaan kuin
se nyt on ja käytettäisiin talvisaikana ruumissiunaushuo-
neeksi, ilman estettä sille, joka tahtoo siunausta haudalla
sen siellä saada.”*

Koska kirkon luultiin valmistuneen 1612 suurenteli Petterson hieman kirkon ikää mainiten sen kohta palvelleen kolme vuosisataa, kun silloin tarkasti laskien kirkon iäksi luultiin 268 vuotta, mutta Asikkalan kirkkohon valmistui “vasta” 1689, eli tuolloin sen ikä todellisuudessa täysin palvelleena oli “vain” 191 vuotta. Talvisaikainen hautaan siunaaminen oli tuolloin ongelma. Uudelta kirkolta oli 500 metrin matka hautausmaalle, jossa ei ollut kappelia eikä mitään muutakaan katettua tilaa. Vanha kirkko jäi vielä yli kymmeneksi vuodeksi paikoilleen, tosin autioksi muutettuna eli tyhjilleen ja käyttämättömäksi.

Viimeiset kirkkoherra Pettersonin allekirjoittamat Asikkalan seurakunnan asiakirjoihin tehdyt merkinnät ovat lähetettyjen kirjeiden diaarissa: “12.5.1888, lääninrovasti G F Nordströmille Ilmoitus tapahtuneesta muutoksesta Ritaristossa ja aatelistossa”. Eroilmoitus oli tarpeen, jotta säätyvaltiopäivämies voitaisiin pidättää, joka tapahtuikin heti ja Petterson passitettiin Hämeen lääninvankilaan kuulusteluja varten.

Petterson kärsi rangaistuksensa, sovitti rikoksensa ja lopulta käänsi ranskankielistä kirjallisuutta suomeksi Helsingissä ja Tampereella asuen, jossa kuoli 66 vuotiaana 17.11.1900.²⁵

Pettersonin aikana:

- rakennettiin Asikkalaan uusi goottilaistyylinen tiilikirkko
- rakennettiin silta kirkonrantaan eli ns Rättölän rantaan
- rakennettiin pitäjätupa makasiinin lähelle
- päätettiin tehdä kansakoulut Kirkonkylään ja Kurhilaan vanhoista puukirkon hirsistä
- kirkkoherra tuomittiin kavalluksista ja kirkonkokouspöytäkirjojen väärentämisestä
- kirkkoherra erotettiin virastaan
- vanha kirkko jätettiin autioksi

²⁵ Pettersonin rikoksesta laajasti: www.asikkalanhistoriaa.fi>Lauri Muranen: Sotaprovasti Petterson ja aikansa suurin skandaali

Suntio Karl Gustaf Rudolf Husberg-Louhio 1875-1924

"Kuin virkaatekevä suntio A H Jurva muutti pois pitäjästä tammikuussa 1875, niin jäi siis Suntion virka avonaiseksi seurakuntaan, jonka tähden allekirjoitettu vt Kirkkoherra otti Karl Gustav Rudolf Husbergin, Anianpellon kylästä v.t. Suntioksi Jurvan poismuuttopäivästä ensimmäiseen päivään Toukokuuta 1875. Mutta koska Kirkkoherra yksinänsä ei saa ottaa Suntiota seurakuntaan, vaan kirkkoraadi 287 § mukaan, niin kutsuttiin Kirkkoraadi kuulutuksen kautta, ja kokoontui sen 13 jäsenestä 11 kokoon, jossa K. G. R. Husberg yksimielisesti otettiin v.t. Suntioksi ensimmäisestä päivästä Toukokuuta 1875 aina siihen asti kuin pitäjään saadaan vakinainen Kirkkoherra ja Husberg käyttää itsensä siivosti, raittiisti ja kauniisti ja velvoolisuutensa tarkasti täyttää. Husbergin velvoolisuus on pitää kirkko ja sakaristo puhtaana ja siivollisena, käydä haavilla kirkossa, tehdä muita Jumalan palveluksen alla tarpeellista tointa, seurata papistoa lukusilla kirkonkirjojen kanssa. Paitse tätä pitää Husberg esimiehen käskystä käydä pitäjällä opettamassa lapsia lukemaan ilmanki muuta palkkaa, kuin mitä Suntion virkaan kuuluu. Kaikkea tätä palvelusta vastaan saa Husberg kantaa seurakunnasta Suntion palkkaa niinkuin ennenki on tapana ollut. Kirkkoraadin puolesta: K G Wallenius."²⁶

Suntio Husberg nimitettiin virkaansa 8.9.1875.

*K. G. R Husberg-Louhio, Asikkalan suntio 1875-1924.
Kuvan omistaa suntion miniä Taimi Louhio.*

Karl Gustaf Rudolf Husberg oli syntynyt Anianpellon Lautasaassa 5.9.1857 sahakirjanpitäjä Carl Berndt Husbergin poikana, joka taas oli laivuri Anton Gustav Husbergin 24.1.1830 Loviisassa syntynyt poika. Husbergin miehet olivat ehtineet olla Loviisassa laivureita ja luotsivanhimpia jo useammassa sukupolvessa. Karl Gustav Rudolfin isoisä oli tullut perheineen Anainpeltoon laivuriksi 1842 loviisalaisten sahapatruunoiden purjelotjiin ja kuunareihin , joilla kuljetettiin puutavaraa Pohjois-Päijänteen sahoilta Anianpeltoon edelleen hevosilla Loviisaan rahdattavaksi. Samoilla sahatteollisuuden pioneereilla oli Loviisassa kolmimastoisia

purjealuksia, joihin puutavara lastattiin ja kuljetettiin Hollantiin ja Espanjaan. Paluumatkoilla tuotiin mm suolaa Loviisaan ja Asikkalaankin. Näissä laivoissa purjehti muutama Karl Gustav Rudolfin setä ja isosetä.

Anianpellon edustan Lautasaassa asusteli tuolloin puutavararahtauksen parissa tiivis laivuriyhdyskunta, joka koostui useamman perheen muodostamista ruokakunnista. Saaren kaakkoiskulmalla oli heidän talonsa eli "huoneensa". Pihapiiriin kuului navetta, heinälato ja pieni peltotilkku aurinkoisella rinteellä. Miesväki ajoi lautoja ja lankkua laivoilla koko kesän, naiset hoitivat lapsiaan ja lautatarhaa.

²⁶ HMA, Asikkalan seurakunnan kirkkoraadin pöytäkirjoja 1870 IICb:1, 13.6.1875

Lautasaareen oli muuttanut jo 1821 purjelotkien kippariksi loviisalainen laivuri Karl Wilhelm Skogberg perheineen. Hänen Lautasaareessa syntynyt poikansa Johan Fredrik Skogberg avioitui myöhemmin Amanda Charlotta Husbergin kanssa, joka oli Karl Gustav Rudolf Husbergin isän sisko. Amanda oli muuttanut Lautasaareen vanhempiensa kanssa 15 vuotiaana 1842, mutta hänen tyttärensä syntyi kuitenkin Loviisassa 4.1.1852 ja sai nimen Alma Theodora Skogberg. Almaa pidetään legendoissa tyttönä, johon Aleksis Kivi ihastui käydessään Anianpellon markkinoilla kesällä 1866.²⁷ Markkinapaikkahan sijaitsi tuolloin nykyisen Männiköntien päässä Päijänteen rannalla Anianpellon ryhmäkylän yhteydessä 500 m:n päässä Lautasaaren lastauspaikasta. Suntiolla oli nuorempi sisar nimeltään Alma Theresa Husberg, joka oli syntynyt 1859. Lautasaareessa.

Karl Gustav Rudolfin isä Carl Berndt Husberg muutti perheineen 1866 Korpilahdelle tulevan sahapatruuna Anders Backstömin sahalle sahakirjuriksi. Täällä nälkävuoden kurimusten seurauksena Karl Gustavin vanhemmat kuolivat, jolloin hän 11 vuotiaana kaksi vuotta nuoremman sisarensa kanssa jäivät orvoiksi. Lapset adoptoitiin tätinsä perheeseen. Amanda ja Johan Fredrik Skogberg jäivät Lautasaareen, johon myös Karl Gustav ja Amanda Husberg sijoitettiin yhdessä asumaan Alma Skogbergin kanssa.

Skogbergit olivat myös monen sukupolven laivureita Loviisasta. Päijänteellä suvun miehet jatkoivat laivureina purjekaljaasien muututtua 1856 alkaen hiljaksen höyrylaivoiksi. Kun Vesijärven eli Vääksyn kanava avattiin 1871 olivat sekä Husbergin että Skogbergin miehet höyrylaivojen päällikköinä jopa niissä aluksissa, jotka kulkevat Päijänteellä edelleenkin. Johan Fredrik Skogbergin serkku Karl Vilhelm Skogberg oli myös syntynyt Lautasaareessa. Nuoruutensa Päijänteen laivoja kipparoituaan hän hankki 1884 omistukseensa Anianpellon kartanon eli Mikkolan talon, jonka maille nykyisen Vääksyn taajama on syntynyt.

Sekä Skogbergin että Husbergin laivurit ajoivat tiilikirkon rakennusrahtia Rättölän rantaan mm Lahtis, Jämsä, Heinola ja lines laivoilla kesällä 1879.²⁸ Karl Gustav Rudolfin setä Kristian Edward Husberg toimi kuunari Totuuden viimeisenä kipparina ja Kymin Lauttausyhtiön tukkikapteenina Pulkkilanharjulla 1870-luvulta alkaen.

Karl Gustav Rudolfkin ehti olemaan setänsä Kristian Edwardin laivamiehenä Totuusnimisessä kuunarissa sekä kasvatusisänsä mukana monilla laivoilla nuorena poikasena. Miksi 18 -vuotias monen sukupolven laivurisuovun vesa siirtyy kuivalle maalle kirkon suntioksi höyrylaivakauden juuri päästyä kukoistavaan vauhtiinsa on hänen jälkeläistensäkin piirissä toistaiseksi arvoitus vaikkakin pastori Wallenius oli nuoren suntion äidin puolelta sukulainen²⁹.

Nuorelle suntiolle annettiin vastuullinen tehtävä seurakunnassa. Husberg olikin viimeinen vanhan puisen ristikirjon suntio sekä ensimmäinen uuden tiilikirkon suntio. Karl Gustaf Rudolf Husberg avioitui Noitalan Isotalon vanhimman tyttären Gustaava Isotalon kanssa 1877. Nuoripari rakensi talon seurakunnan maalle 200 m uuden kirkon sakastin kulmalta tiheään mäntymetsään kallion päälle. Perheeseen syntyi 10 vuoden aikana 4 lasta.

²⁷ www.asikkalanhistoriaa.fi>Anianpellon markkinat, Anneli Mäkelä-Alitalo 2010

²⁸ HMA, Asikkalan seurakunnan arkisto, Tiliasiakirjat IIIG

²⁹ Kirjoittaja on suntio Karl Gustav Rudolf Husbergin pojan tyttären poika

Suntio Husbergin talo kirkon eteläpuolella talvimaisemassa. Maalannut muistikuvan mukaan sisar Selja Hynynen, os Husberg-Louhio. Taulun omistaa Taimi Louhio.

Kirkkoraadin luettelemien tehtävien lisäksi käsistään kätevä suntio sai tehdä monenlaisia rakennus- ja remonttitoita seurakunnan monissa rakennuksissa. Viljamakasiinissa, pitäjätuvassa ja uudessa sekä myös vanhassa kirkossa riitti askareita kylliksi ja vähän ylikin. Pappila oli surkuteltavassa tilassa, mutta sen lukuisat rakennukset eivät kuuluneet suntion reviiriin. Uudessa kirkossa oli neljä kamiinaa sekä sakastissa kaksi pystyuunia, pitäjätuvassa oli piisi sekä hella ja olihan suntion uudessa rakennuksessa leivinuuni sekä pystyuuni saunan lisäksi, joten lämmitettävää riitti.

Nykyisen tiilikirkon alkuperäinen kamiina palautettuna entisöitynä omalle paikalleen kirkon itäisellä seinustalla.

Suntiolle ei kuitenkaan *“maksettu siitä, että hän on kirkkoa lämmittänyt ja puut hakannut sekä kaatanut, sillä hänen vanha palkkasuostumuksensa ei koskenut kirkon lämmitystä, koska silloin ei vielä lämmitettävää kirkkoa seurakunnassa löytynyt, kun hänet sanottuun virkaan otettiin, niin hän pyysi vähän lisäystä ennestään niukalle palkallensa.”*³⁰ Kirkkokokouksen isännät eivät pyyntöön suostuneet vaikka vt. kirkkoherra Lindgren sekä kaksi kokousedustajaa *“jyrkin vastalausein”* päätöstä vastustivat.

Niinpä suntio Husbergin täytyi jatkaa samalla palkalla sunnuntaiaamujen varhaisia kirkonlämmityskierroksiaan suuri tuohikontti selässään, josta hän olkansa yli vetäisi halon kerrallaan kirkon moniin kamiinoinhin.

Vuoden päästä palattiin samaan aiheeseen, jolloin kirkkoherra Pettersonin allkeirjoittama kirkkokokouspöytäkirjaan merkittiin: *“Suntiaksen apumiehen palkasta päätti kirkkoraadi ehdotella se tältä vuodelta otetaan kirkon kassasta, vaan tulevaisuudessa tulee Suntiaksen itse aina palkata apumiehen itsellensä.”*³¹

Kun uuden kirkon sakastiin tarvittiin kalusteita, löytyi puuseppä läheltä. Suntio Karl Gustaf Rudolf Husberg valmisti mittojen mukaisen suuren pöydän sakastin seinustalle ikkunoiden väliin.

Suntio Husbergin tekemä pöytä tiilikirkon sakastiin erään antiikkikauppiaan työhuoneessa elokuussa 2008. Tekijän signeeraus on oikeanpuoleisen laatikon pohjassa.

³⁰ Kkpk 15.1.1882

³¹ Kkpk 10.1.1883

Kun sakastissa tehtiin remonttia 1990-luvulla seurakunta hylkäsi 125 vuotta vanhan sakastin pöydän, joka sittemmin kunnantuvalla ennen sen purkamista huutokaupattiin 60 eurolla paikalliselle kirpputorin pitäjälle. Pöytä päätyi pian lahtelaisen antiikkikaupiaan verstaaseen, jossa sitä yritettiin kaupitella 2500 eurolla. Pyyntihinnaksi kovan tinkimisen jälkeen jäi 1500 euroa, mutta seurakunta eivätkä eräät yksityishenkilöt suostuneet enää sillä hinnalla lunastamaan takaisin sakastin pöytää itselleen.

Joulukuussa 1886 Asikkalan kirkolla raivosi ankara ukonilma. Salama repi kirkon tornin peltikaton. Kirkonkokous, jossa asia käsiteltiin jäi kirkkoherra Pettersonin viimeiseksi allekirjoittamukseksi. Suntio Husberg oli tehnyt alhaisimman tarjouksen katon korjaamisesta ja ryhtyi pian toimiin. Hän kiipesi työkaluineen kirkon torniin ensin sisäpuolen tikkaita pitkin ja sitten ylätasanteen luukun kautta rakensi jonkinlaiset telineet tornin ulkopuolelle, kiipesi ristin sakaralle seisomaan ja heilutteli sieltä veitikkamaisesti kotipihalleen. Gustaava-vaimo ei tästä tervehdyksestä erityisemmin ilahtunut, mutta kujeilu ja teatraalisuus kuului Husbergin repertuaariin olihan hän perustamassa Asikkalan Nuorisoseuraakin. Saipa hän kutsun Kansallisteatteriin näyttelijäksikin, mutta Gustaava ilmoitti tomerasti että *“meillä ei kättentaputuksilla eletä”*.

Asikkalan kirkonmäki 1890-luvun lopussa. Postikorttiin on lyijykynällä vahvistettu salaman repimä vaurio kirkon torniin.

Oikealla kunnantupa, takana viljamakasiini, keskellä Pikku Pappila. Kuva on otettu kirkkoherran pappilan pihatien risteyksestä. Postikortin omistaa Hemmo Honkala.

Suntio Husberg jäi siis kiltisti Asikkalaan toimittamaan suntion virkaa kuolemaansa asti. Sakastista käsin hän hoiteli myös lainakirjastoa oman toimensa ohella. Hän suomensi nimensä Louhioksi 1906. Karl Gustav Husberg-Louhio kuoli Asikkalan kirkolla 25.11.1924. Vanhin poika Emil Louhio jatkoi isänsä ammattia tämän kuoleman jälkeen vuoteen 1954, joten isä ja poika toimivat suntioina yhteensä 79 vuotta.

Vt. kirkkohera Emil Alfred Lindgren 1887-1895

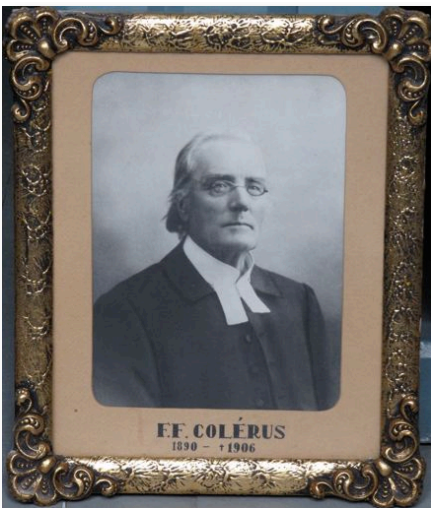
Kirkkoherra Petterson oli palkannut 1887 viralliseksi apulaiseksekseen 23 vuotiaan hollolalaisen Emil Alfred Lindgrenin. Hän joutui tuuraamaan Pettersonia kirkonkokouksien puheenjohtajana, v.t.pastorina ja kirkkoherrana seuraavaksi valittavan kirkkoherran tuloon asti. Hänet valittiin myös kunnan esimieheksi loppuvuodesta 1890. Nuorelle apulaispastorille oli tuleva varsin monipuolinen ja vaativakin tehtäväkenttä, johon sisältyi varsinaisten seurakunnallisten tehtävien lisäksi hänet palkanneen kirkkoherran kavallusjupakan seuraaminen, vanhan kirkon purkamiseen liittyvien järjestelyjen hoitaminen sekä uuden kirkkoherran vaaliin valmistautuminen. Pian uuden kirkkoherran astuttua virkaan Lindgren valittiin Raittiusseuran puheenjohtajaksi, vaikkakin hän oli ilmeisesti sahdin tai muiden

rähinäjuomien innoittamana pistänyt kunnolla painiksi suntion ja lukkarin kanssa³². Pastori Lindgren järjesteli ilmeisen omatoimisesti vanhan puukirkon purkamiseen liittyneet lupajärjestelyt. Vanhan puisen ristikirkon purkamisesta seuraa erillinen artikkeli tämä kirjoitussarjan jatkeeksi.

Kirkkoherra Frans Fritiof Colerus 1890-1906

Uudessa kirkkoherran vaalissa valittiin Asikkalan uudeksi kirkkoherraksi lähes 100% kannatuksella Rautjärven kirkkoherra Frans Frithiof Colerus, joka oli syntynyt Ylöjärvellä 28.10.1834. Hänen virkakautensa alkoi 1.8.1890 joskin hän aloitti työnsä jo juhannusviikolla, mutta muutti kirjansa Asikkalaan perheineen vasta 16.10.1890. Kirkkoherran perheeseen kuuluivat vaimo Wilhelmiina Sofia Wegelius, vanhin tytär Anna Maria oli muuttanut Rautjärveltä Helsinkiin jo pari vuotta aikaisemmin, Elin Loviisa muuttovuonna 23 v, Jenny Wilhelmiina 21 v, Zaida Sofia 21 v, Edith Emilia (Emmi) 17 v sekä Hilda Helena 14 vuotta.

Kirkkoherra Colerus oli edeltäjiensä tavoin innokas raittiusmies, perusti suntio Husbergin ja opettaja Olli Pajarin avustamana myöhemmin Nuorisoseuran pitäjälle, sekä ajoi kansakoulujen perustamista. Colerusta on luennehdittu *“kiivaaksi ja jyrkäksi luonteeltaan, hänessä kansamme perushyveet, oikeudentunto, jumalanpelko, isänmaanrakkaus ja velvollisuuden täyttäminen olivat personoituneet.”*³³

Kirkkoherra Frans Fritiof Colerus.
Kuva Asikkalan seurakunta.

Colerusta arvostettiin hyvänä saarnamiehenä, mutta varsinaisena sielunhoitajana häntä ei pidetty. Maanviljelyksestä erityisesti kiinnostuneena hän näki paljon vaivaa saadakseen pappilan maanviljelyksen asianmukaiseen kuntoon. Hän jopa kaksinkertaisti pappilan viljelysalan. Siihen saattoi myös innostaa vastavalmistunut pappilan kiviavetta, joka joulukuussa 1889 oli rakennettu kirkon ylimääräistä kivistä.

Asikkalan pappilan 1889 valmistunut kiviavetta 1970-luvulla.
Kuva Asikkalan Kotiseutuyhdisys.

³² Blomstedt 1981 s.

³³ Asikkalan seurakunta 1547-1947, s. 83

Pappila oli totisesti päässyt rapistumaan huonon hoidon tai kerrassaan hoitamattomuuden vuoksi Pettersonin 12 virkavuoden aikana. Uusi kirkkoherra Colerus joutui asumaan ensimmäisen talven pappilassa ankeissa oloissa vaimonsa ja viiden tyttärensä kanssa. Pappila oli *“epäkäytännöllinen eikä missään suhteessa vastaa nykyajan vaatimuksia”* kuten hän kirjoitti lokuussa 1891 *“Kunnioitettavalle syynioikeudelle”*:

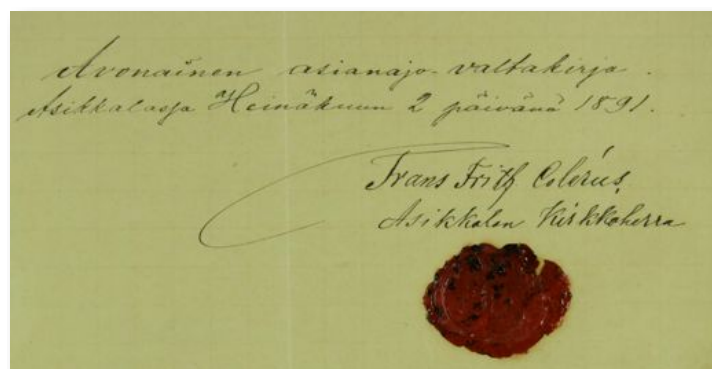
- *“päärakennus on vanhoista hirsistä jatkamalla ja paikkaamalla kokoon pantu*
- *vanhaa päärakennusta ei voi korjata muuta kun perustuksia myöten purkamalla*
- *peräti epämukavasti sisustettu huoneiden keskinäisen järjestyksen suhteen*
- *ruokasuojassa, salissa ja itäpään kamareissa lämpö ei noussut talvella yli 11 °C*
- *kyökissä melkein jokaisena pakkasaamuna oli vesi saavissa jäätynyt*
- *tuparakennus kaipaa tilkitsemistä*
- *tallirakennus on uusittava sillä nykyinen on liian pieni pappilan omillekin hevosille*
- *ometta on hutiloimalla rakettu, koska jokaisella pakkasella lanta jäätyy*
- *omettapöytä on mätäntynyt ja siis uusittava*
- *riihen, aitan, saunan, vaunuliiterin, latojen ynnä puutarha-aidan korjaukset katsottava paikan päällä”³⁴*

Lokakuun 15. päivänä 1891 toimitettiin laillinen lähtö- ja tulokatselmus, eli syyni, Asikkalan kirkkoherran virkatalossa. Paikalla oli viisi jäävitöntä lautamiestä naapurikunnista, tuomiokapitulin asiamies sekä kuusi syynimiestä omasta seurakunnasta sekä nimismies Gustaf Sigurd Swinhufvud. Puhetta johti ja 50 sivuisen pöytäkirjan allekirjoitti Hollolan tuomiokunnan tuomari J Leopold. Katselmuksessa todettiin, että Petterson oli saanut seurakunnalta useinkin otteeseen varoja pappilan asuinrakennuksen korjausta varten, mutta rahat olivat käytetty hänen omiin yksityisiin tarpeisiinsa. Koska Petterson niin äkkiä piti jättää virkansa ei voitu mitään lähtösyyniä tehdä. Päätöksenä todettiin, että koska Pettersonin aikana pidetyssä syyneissä 1876 ja 1882 määrätty puutteet ja viat ovat vieläkin tekemättä tulee Coleruksen itse kunnostaa päärakennus koska hän oli tehnyt *“sovinnon”* Pettersonin konkurssipesän kanssa ja koska seurakunta oli valvonut Pettersonin konkurssin seurakunnan tulee kunnostaa omaan laskuunsa ne pappilan rakennukset, joita ei ole on annettu kirkkoherran haltuun. Coleruksen tulee periä kustannukset Pettersonin konkurssipesältä ja molempien tulee maksaa puoliksi kihlakunnanoikeuden kulut 191 mk 70 penniä. Uusintakatselmus pidettäisiin vuoden päästä. 12.11.1892 kun vanha puukirkko oli juuri purettu kihlakunnantuomari Leopold piti uusitakatselmuksen, jonka mukaan päärakennuksen korjaukset oli tehty paitsi katto pitää korjata *“jos todella nähdään, että se vuotaa ja porstuan ovi korjata niin, että niitä saa kiinni”*. Lisäksi muutamiin sisäoviin piti laittaa *“ajanmukaiset lukot”*.

Avonainen asianajo-vatakirja.
Asikkalassa Heinäkuun 2 päivänä 1891.

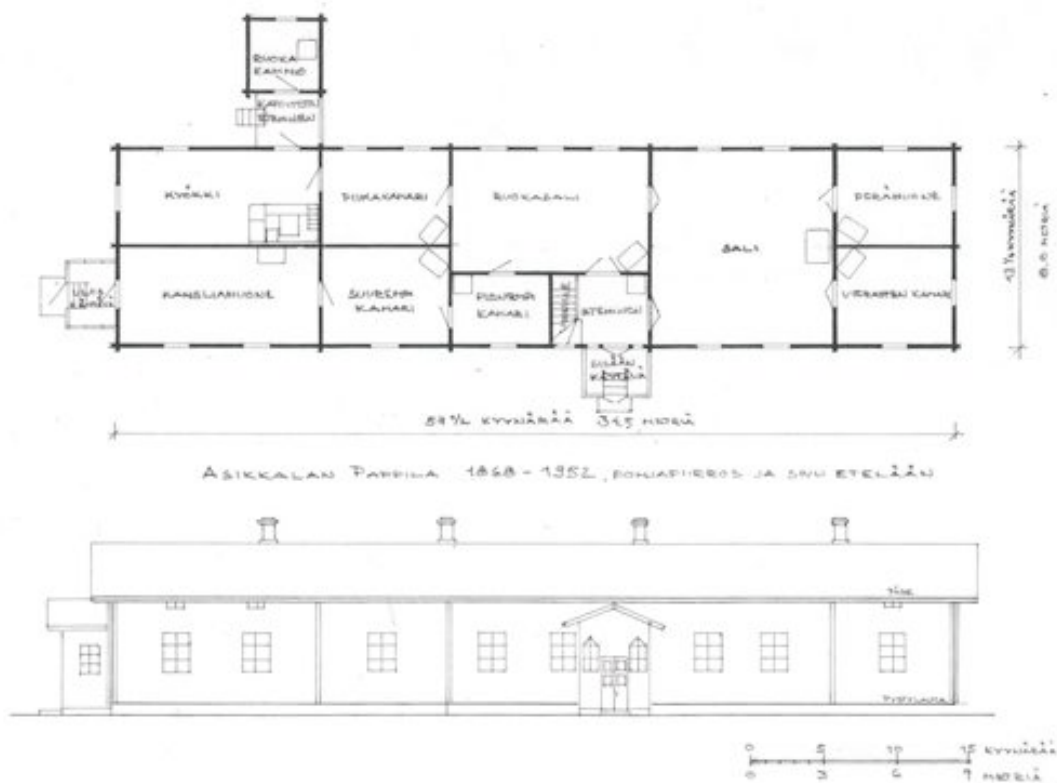
Frans Fritiof Colerus
Asikkalan Kirkkoherra

sinetti

³⁴ HMA, IIIC:c1, otteet Coleruksen nelisivuista kirjelmästä syynioikeudelle 15.10.1891

Coleruksen maininta siitä, että pappila oli “ *peräti epämukavasti sisustettu huoneiden keskinäisen järjestyksen suhteen*” tarkoitti lähes 35 m pitkä ja vain 8 metriä leveän rakennuksen useista laajentamisista johtunutta epäkäytännöllistä huonesijoittelua: Ulko-ovia oli kolme, pääsisäänkäynti etehiseen, keittiön porstua sekä kanslian sisäänkäynti. “Ruokavarasto” oli kylmän ulkokatoksen takana erillisessä vanhassa rakennuksessa. Keittiöstä kuljettiin piian kamarin kautta ruokailuhuoneeseen. Kansliasta oli yhteys suurempaan kamariin, josta pienemmän kamarin kautta ruokahuoneeseen ja peräkamarit olivat kaukana salin takana. Yläkerran molemmissa päädyissä oli vinttikamarit, joissa kakluunit, mutta siellä asuvat joutuivat kulkemaan etehisen kautta. Koska Colerus oli ehdottanut vintin rappujen siirtämistä etehisestä kylmään porstuan kautta lähteviksi tämä viittaisi siihen, että esim apulaispappit asuivat vinttikamareissa. Huoneet olivat vetoisia ja kylmiä, asuinkerroksessa oli 10 tulisijaa, lisäksi kaksi vintillä ja yksi ruokakammiossa. Kirkkoherran valitus huoneiden keskinäisestä järjestyksestä oli ymmärrettävää olihan hänen majoitettava virkataloonsa viisi aikuista tytärtään.

Asikkalan pappilan pohjapiirros ja julkisivukaavio laadittu kirkonkokouspöytäkirjojen syynikatselmusten sekä Asikkalan historiassa s. 640/k olevan valokuvan perusteella. Kirjoittajan piirustus 2011.

Kirkkoherra F F Coleruksen aikana:

- vanha puukirkko purettiin
- perustettiin Kirkonkylän ja Kurhilan koulut vanhan kirkon hirsistä
- pappilan päärakennus korjattiin perusteellisesti
- pappilan talousrakennuksia korjattiin
- pappilan maanviljelystä kehitettiin

Kirkkoherra Frans Fritiof Colerus kuoli 18.10.1906 Asikkalassa 72 vuotiaana toimittuan Asikkalan seurakunnan johdossa 16 vuotta.

Coleruksen neidit Asikkalassa 1890-1961

Koska *Asikkalan ristikirjon vaiheita ja kirkonmiehiä* -kirjoitussarjassa ei ole tullut vastaan juurikaan naishenkilöitä, esitellään päätteeksi tasapuolisuuden vuoksi kirkkoherra ja rouva Coleruksen tyttäret, jotka vaikuttivat monella tavalla Asikkalan kirkonkylän ja Vääksyn vaiheisiin toimillaan sekä persoonallisuudellaan.³⁵

Tyttäristä vanhin oli **Anna Maria**, 1865-1912. Kansakoulunopettaja. Muutti 1889 Helsinkiin, jossa asui muiden sisarusten asuessa Asikkalassa.

Toiseksi vanhin oli **Elin Lovisa Elisabeth eli Elli**, 1867-1961. Postinhoitaja Asikkalan kirkolla ja myöhemmin Anianpellossa 1892-1934. Elli oli "sisarusten patriarkka eli pomo, arvokas, ladylike", Lotta-Svärdin ensimmäinen paikallisjohtaja.

Jenny Wilhelmiina, s. 1869, Meijerikoulun opettaja muutti 1898 Muhokselle. Ainoa sisaruksista, joka oli naimissa. Aviomies Mauno Julian Barker. Poika Niilo Armas Barker 1906-1913.

Zaida Sofia, 1871-1839. Postinhoitaja Kirkonkylällä sisarensa Ellin jälkeen 1934-1939. Kirkkokuoron jäsen. "*Näin epäkäytännöllistä ihmistä on ole ikinä nähnyt, enkä ikinä tule näkemäänkään*".

Edith Emilia eli Emmi, 1875-1950. Valmistui Kasvatusopillisen keittokoulun opettajatarosastolta 1898. "*Emmi hoiti ruoanlaiton sisarilleen*". Lotta-Svärdin jäsen. Kunnanvaltuuston jäsen 1919.

Hilda Helena, 1876-1951. Oli 14 v Asikkalaan tullessaan. "*Hän oli nuorimpana sisartensa juoksutyttö, maksoi kaupassa ostokset kunkin sisarensa omasta kukkarosta*". Hilda Colerus pääsi ripille vanhassa puukirkossa, jonka hirsistä tehdyssä Kirkonkylän kansakoulussa toimi opettajana 1894-1896.

Kirkkoherra Coleruksen leski, ruustinna Wilhelmiina Sofia Colerus rakennutti 1910 tyttärilleen Vääksyyn Vesijärven rannalle Ahtolan eli Pappilaksi kutsutun suuren rakennuksen, jossa sisarukset asuivat yhteistaloudessa, mutta itsenäisinä pitäen rakennuksen lukuisissa huoneissa mm täysihoitola ja postitoimistoa.

Tapio Blåfield

Kuvat ja piirroset kirjoittajan ellei toisin mainita

Kirkkoherra Coleruksen tyttäret Helsingissä 1898. Kuvan omistaa Eero Wolter Blåfield

³⁵ Bolmstedt 1981, s. 642, Hämäläinen 16.8.1898 s. 292; Lainaukset Anita Seppälä ja Kaarina Sirola